

Apunts de Llengua

(publicat a *L'Heura digital* 44, 10 de setembre de 2012)

Aquesta setmana vibrarem!

Sí, no en dubteu, vibrarem perquè... els «Apunts de Llengua» els dedicarem a un tema vibrant: la R. Aquesta consonant que pot semblar simple, ens amaga sorpreses. Erres mudes a final de mot, casos en què no es dobla (com a *eradica*r) o mots en què pronunciar-la és optatiu com ara *comprendre* seran els nostres companys de trajecte.

Tenim dos sons i dues grafies. Pel que fa als sons, recordeu que hi ha el de *cara* (erra simple) i el de *carro* (erra múltiple); pel que fa a l'escriptura, la erra simple s'escriu amb la grafia 'r', però en el cas de la erra múltiple s'escriu 'r' a inici i a final de mot (*Ramon-atur*), i també darrere o davant de consonant (*Manresa*).

Però fem-ho una mica més interessant:

En la majoria de casos la erra final és muda, per la qual cosa hem de saber que s'escriu encara que no la pronunciem. Algunes pistes:

- 1) acaben amb –r els infinitius de la 1a i 3a conjugació i els de la 2a que no acaben en –re;
- 2) els mots en els derivats dels quals sona la erra com ara *carrer-carrerot*, *por-poruc*, tot i que també es pot donar algun cas com *calés/calerets*, *déu-n'hi do/déu-n'hi doret*, que no segueixen aquest principi, i
- 3) en els sufixos de derivació –ar, -er i -or (*alzinar*, *carter*, *professor*, etc.).

En les paraules compostes, en què el mot de l'arrel comença per vibrant, tampoc es dobla: *autoretrat*, *arítmia*, *infraroig*, *extraradi*, *antireligiós*, *preromànic*, *ultraràpid*...

Però, cada terra fa sa guerra, per la qual cosa tenim un reguitzell de casos que cal comentar. Fixeu-vos-hi.

- ✓ En mots com *arbre*, *cartró*, *xador*, *murtra*, *prendre* (+ derivats) aquesta erra subratllada tant podem pronunciar-la com no i per tant també podem dir [*abre*, *pendre*, *apendre*, *cartó*, *murta* (Sant Jeroni de la Murtra)...]. Sí, no us sentiu vulgars si ho pronuncieu d'aquesta manera. Això sí, escriviu-ho amb erra!

- ✓ A final de mot també hi ha casos en què la pronúncia és optativa: *autor*, *actor*, *sincer*, etc.

Continuem. Hi ha paraules que canvien de significat segons si les pronunciem amb vibrant o sense: **pudor** de *socarrim* (amb erra muda, mala olor) / això *atempta al pudor* (pronunciada, aversió de l'ànim); *una pastilla de sabó* / **sabor** dolç...

Finalment, cal tenir en compte que 'hem' de pronunciar la erra de *Frederic* i *orquestra*, i que la paraula *xarampió* va amb -r.

Per acabar, voldríem fer dues anotacions més: popularment s'afegia una -t al final de molts monosíl·labs: el *mar(t)*, el *cor(t)* és *car(t)*. Aquesta pronúncia, que no es considera normativa, la diu molta gent gran; malauradament, d'aquí uns anys, ja no la sentirem a dir...

Pel que fa a molts topònims i cognoms, trobem que per influència del castellà i per no conèixer prou el català, es van anar fixant paraules com Falgàs, Canyamàs, Fusté, Solé... Caldria anar adaptant aquestes formes a la normativa, com ja s'ha fet en la majoria de topònims. Deixarem per a una altra ocasió el cas de Montigalà.